

Vzdělávání a rozvoj lidských zdrojů se stávají klíčovým faktorem úspěchu

Jaromír Coufalík

LIDSKÉ ZDROJE: HLEDÁNÍ CEST, JAK ZASTAVIT ZAOSTÁVÁNÍ EVROPY

Jak zajistit konkurenční schopnost zemí Evropy včetně České republiky? Odpověď na tuto otázku hledala mezinárodní konference s názvem Konkurenceschopnost - Inovace - Lidské zdroje: střední Evropa v globální perspektivě. Uspořádalo ji Ministerstvo zahraničních věcí ve spolupráci s Národním vzdělávacím fondem, Institutem pro sociální a ekonomické analýzy a ČVUT.

Přesto, že lidské zdroje se skloňují nejen v řadě dokumentů firemních, ale i vládních, často se tento pojem používá, aniž by za ním byl jasný obsah. Je to nebezpečná povrchnost a přispívá i k tomu, že Evropa nedohání USA v základních ukazatelích a v konkurenční schopnosti.

Zmapovat situaci v oblasti inovací, lidských zdrojů a modernizace univerzit se pokusila výše zmíněná mezinárodní konference. Hledala odpovědi na otázku, zda současné rozdíly mají hlubší kořeny v institucionálním uspořádání a financování výzkumu a vývoje, v systému tvorby a šíření inovací a v dynamice rozvoje lidských zdrojů. Diskuse byly zaměřeny i na to, zda se tyto rozdíly dále nezvětšují a zda se Evropa nemůže dostat do podobného postavení i ve srovnání s rychle se rozvíjejícími asijskými ekonomikami.

Zaostávání za špičkou se spíše prohlubuje

Rozdíly mezi USA a Evropou v HDP na jednoho obyvatele (o 40 procent) i v produktivitě nejen přetrvávají, ale spíše se zvětšují. V produktivitě se za posledních necelých deset let zvýšily z 20 na 30 procent. Největší rozdíly jsou však v dynamice investování do budoucího růstu, to je do vzdělávání, výzkumu a šíření nových technologií, zejména informačních, a biotechnologie. Jen tři evropské země - Švédsko, Finsko a Dánsko - se mohou v těchto ukazatelích s USA srovnávat.

Závěr? Hodlá-li Evropa zlepšit svou dosavadní situaci, měla by se ve své politice co nejvíce zaměřovat na podporu nových technologií, výzkumu, vzdělávání, průmyslových zón, spolupráce vysokých škol s podniky, podnikání, regionální politiky a podobně.

Analogická situace je i v konkurenceschopnosti. V jejím současném pojetí, které bere v úvahu nejen veškeré aspekty výkonu na trhu - ať již na úrovni podniku nebo celého státu - ale také kvalitu výrobků, schopnost inovovat, přizpůsobovat se rychle se měnícím podmínkám, dostupnost potřebné infrastruktury, je zvláště nepříznivá situace většiny středoevropských a východoevropských zemí včetně České republiky. "Zásluhu" na tom mají i zhoršující se výsledky hodnocení vzdělávání. Osob ve věku 25 až 64 let, které se účastní dalšího vzdělávání, je v Česku méně než polovina oproti průměru zemí OECD.

Při rozvoji lidí se klade důraz na rozvoj znalostí

Diskuse týkající se inovací a lidských zdrojů ve společnosti znalostí poukázala například na posun strategií zahraničních podniků od tradičních snah usilujících o náležitou intenzitu práce ke snahám zaměřeným na potřebnou intenzitu znalostí pracovníků.

Rozvoj lidských zdrojů stále více podporuje i Evropská investiční banka (EIB). Poukazuje na to, že investice do společnosti znalostí dosahují v USA téměř sedm procent HDP, zatímco v Evropě asi jen čtyři procenta. Nižší jsou v Evropě i investice do výzkumu a vývoje, do softwaru a do vyššího vzdělávání. Proto, a také se zřetelem k vysoké návratnosti investic do vzdělávání, má EIB mezi pěti prioritami své politiky právě podporu tvorby lidského kapitálu.

Nelichotivé postavení má Evropa i v hodnocení univerzit. V čínské srovnávací studii věnované vysokým školám bylo zařazeno mezi 50 nejlepších univerzit na světě 35 amerických. Mezi 500 nejlepších se dostalo 169 amerických, 42 britských, 43 německých, 35 japonských a 22 kanadských. Z českých byla na 318. místě jediná Univerzita Karlova, maďarské byly v žebříčku tři. Diskuse o amerických univerzitách zdůraznila jejich zaměření na činnostní učení (learning by doing), experimentování, systémové, kritické a anticipativní myšlení.

Ve vzdělávání drží Češi v ruce černého Petra

Kanaďan Scott Murray, zástupce ředitele Statistického ústavu UNESCO, ve svém vystoupení na řadě konkrétních údajů prokázal, že klíčem k sociálnímu a ekonomickému rozvoji každé země jsou znalosti. Apeloval na české účastníky, aby již konečně reagovali na nepříznivou situaci České republiky ve srovnávacích výzkumech týkajících se vzdělávání. Poukázal mimo jiné na to, že ve srovnání 19 zemí podle toho, jakou podporu dostávají zaměstnanci na vzdělávání od zaměstnavatele, je Česká republika poslední. Na prvních třech místech jsou Chile, Kanada a Norsko. Připomněl, že cena za nečinnost v tomto směru je vysoká a bude se stále zvyšovat.

Diskuse o vysokých školách rovněž přinesla řadu podnětů. Jedním z nich byly příklady spolupráce vysokých škol s vědeckotechnickými parky či inovačními středisky. Ve Francii vznikla síť 90 regionálních středisek, která se zaměřují na podporu inovací. Ta významně podpořil stát zákonem o inovacích. Na základě tohoto zákona vznikly také takzvané akademické inkubátory podporované výzkumnými institucemi, vysokými školami a místními orgány.

Zaujaly rovněž informace z Nizozemska o trendech ve financování vysokého školství, a to ve všech třech oblastech: financování výuky, výzkumu a studentů. Potvrdilo se, že financování vysokých škol musí být vícezdrojové (z veřejných i soukromých zdrojů), protože na financování kvalitního terciárního vzdělávání samy tradiční zdroje od daňových poplatníků nemohou stačit.

Z Finska zazněly informace o podnikajících vysokých školách. Ty usilují o získání externích finančních prostředků jak pro všechny zmíněné oblasti práce vysokých škol, tak i pro různé úrovně: školy, fakulty, katedry, ale i pro výzkumné týmy a jednotlivce, ať již učitele nebo studenty. Pro současné způsoby financování vysokého školství je charakteristické externí financování, interdisciplinární výzkum, spolupráce vysokých škol s podniky a komercializace výsledků výzkumu.

Z rakouských zkušeností byly pro české účastníky inspirativní také informace o pobídkách na podporu dalšího vzdělávání. Na straně nabídky například regiony a obce podporují neziskové vzdělávací organizace. Na straně poptávky existují pobídky prostřednictvím daňového systému (podniky si mohou odečítat určité procento nákladů na vzdělávání svých zaměstnanců). Většina rakouských spolkových zemí a také Komora práce poskytují vzdělávací poukázky zájemcům, kteří si za ně mohou "koupit" vzdělávání.

Z italských zkušeností mohou být inspirativní snahy regionu Toskánsko, který vybudoval síť s infrastrukturou pro distanční vzdělávání. Tamní regionální orgány také poskytují poukázky na vzdělávání, na podnikání a poukázky pro mladé výzkumníky.

Konference znovu potvrdila, že vzdělávání a rozvoj lidských zdrojů jsou stěžejním faktorem konkurenční schopnosti, hospodářského a sociálního růstu, a to i v podmínkách střední Evropy. Proto by jim měli státní orgány, sociální partneři i soukromé organizace věnovat výrazně větší pozornost než dosud.